

*Морозова О. О.
доцент кафедри методики викладання
соціально-гуманітарних дисциплін
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат політичних наук, доцент (м. Київ)*

ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗНАНЬ ПРО ЦІННОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ОСОБИ

Ставлення особи до політики може набувати різноманітних виявів політичної участі – від свідомого схвалення до стихійного заперечення. В рамках демократичної традиції неможливо заперечувати фундаментальну цінність участі, але багато впевнених демократів заперечують окремі форми участі. Крім того, деякі готові розглядати участь як універсальний засіб для вирішення проблем сучасного суспільства.

Поняття демократії само собою пропонує потребу в широкій політичній участі, завдяки якій особа прагне вплинути на уряд. Політичний статус особи, характер політичної ролі, яку вона виконує, визначається багатьма чинниками: соціальним становищем, місцем у системі управління суспільним життям, належністю до впливових політичних партій, мірою політичної соціалізації, розвитком і вдосконаленням політичної культури суспільства. Засвоюючи знання про політику, набуваючи досвіду політичної діяльності, людина стає громадянином – свідомим учасником політичного процесу. Активне включення особи в політичний процес потребує певних передумов, їх можна поділити на три групи: матеріальні, соціально – культурні та політико – правові. Не можна забувати і про психологічні та біологічні елементи особи (мислення, темперамент, воля, пам'ять, стан фізичного та психічного здоров'я, стать, вік тощо), які також впливають на політичну участь.

Серйозними проблемами політичної участі є здатність адекватно і на раціональній основі оцінити складну структуру сучасної соціальної реальності, а також системна напруга, коли результатом широкої і інтенсивної політичної участі може стати дезорганізація систем державного управління на всіх рівнях. Завдяки цьому, особа в ході участі стає менше пристосована до демократії, на її шляху виникає розчарування і політичний цинізм, так як результат участі далеко не завжди задовольняє всіх, хто проявляє власну активність [2, с. 148].

Регулятором політичної участі є її мета та цінності. Найважливішою рисою волевої людини є принциповість і здібність чітко ставити перед собою мету. Раз мета поставлена людина прикладає всіх зусиль за всяку ціну досягнути її. Отже, міцна й розвинена воля характеризується рішучістю, пов'язаною з розсудливістю. Перш ніж поставити перед собою ту або іншу мету, людина мусить всебічно й ґрунтовно обдумати її та врахувати засоби до її досягнення. На шляху до здійснення мети можуть

стояти іноді більші або менші перешкоди. В таких випадках волева людина не зупиняється, а вживає всіх заходів, щоб досягти мети. Отже, розумна упертість в досягненні мети, наполегливість – це неодмінні риси людини з волею і характером. Нарешті, одна з важливих рис волевої людини – це стриманість, уміння володіти собою, не піддаватися випадковим емоціям і афектам. Тому, мета ідеально містить у собі майбутній результат, спрямовуючи й організовуючи весь діяльний процес політичної поведінки. Як така спонукальна сила, ціль є складним інтегральним об'єднанням знань, волі, емоцій, цінностей, а також елементом проєктивної свідомості і завжди викликає доцільну дію [11, с. 524-525].

Мету можна поділити на дві групи: 1) конкретні цілі, передбачувані результати безпосередньої дії чи діяльності особи (ціль – що?); 2) абстрактні цілі – уявлення про якийсь загальний принцип, ідеал, задля якого здійснюється момент коли складається задум дії, ідеальна мета, план реалізації, а також зміст цієї участі, для чого здійснюється, діяльність (ціль – задля чого?) [7, с. 72].

Порівнюючи мету і цінність, необхідно розглянути ціннісний образ, який розкриває сферу потягів, прагнень. “Ціннісний образ – завжди певний синтез, результат специфічного узагальнення, цілісність культурних смислів, яка ніколи до кінця не розщеплюється понятійним аналізом і тому виглядає більш невиразним, ніж чітке і понятійне узагальнення” [3, с.13].

Видатний вчений О. Тоффлер, відкриваючи своєю статтею збірник “Цінності і майбутнє” писав: “перед людством відкриті сьогодні багаті і різноманітні можливості подальшого розвитку, але яке майбутнє воно обере, буде залежати, зокрема і в кінцевому рахунку, від цінностей, які визначають процес прийняття ним рішень. А це буде залежати від того, як чітко ми зрозуміємо і зможемо передбачити зміни в цілісній архітектоніці цінностей, які регулюють людську поведінку” [4, с. 23].

За визначенням В. А. Сіверса, “цінність взагалі не існує, як і не існує реальність, що її породжує. Але при цьому саме існування з конкретними людьми і конкретними цінностями є дійсним, оскільки воно є існуюче в реальності. Конкретна цінність, таким чином, є те, що передбачається цінним людиною, здатною відстоювати заявлену цінність чи просто формувати ціннісну проєкцію іншого своїм існуванням” [9, с. 127].

Як вважає П. А. Рачков, цінність виражає відповідність між предметною дійсністю і нашими духовними цілями і смислами, тобто те, наскільки об'єкт узгоджується з уявленнями про нього. Це прямо пов'язано з природою ціннісних суджень: цінність завжди виступає як предмет якогось інтересу, бажання, прагнення людей, тобто як те, що має для них значення. Вони часто виступають як “цінності свідомості”, що включають ідеали, принципи, нормативні уявлення про добро і зло, справедливість, прекрасне і потворне та інші духовні явища [8, с. 18].

Важливе місце в житті особи займають ціннісні орієнтації. Це політичні переконання, постійні уподобання, моральні принципи поведінки.

Саме в демократичному суспільстві ціннісні орієнтації як елементи саморегуляції участі є предметом виховання та розвитку особистості, а також цілеспрямованого впливу. Стійка структура цих орієнтацій зумовлює такі якості особистості, як гармонійність, надійність, вірність певним принципам та ідеалам, здатність до вольових зусиль, активність життєвої позиції, наполегливість у досягненні мети [6, с. 27].

Радянські дослідники під ціннісними орієнтаціями розуміють особого роду фіксовані установки.

В психологічній структурі виділяють свідомий і безсвідомий рівні. В структурі цінносних орієнтацій виділяють когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти [10, с. 503].

Як зазначає Є. І. Головаха, “найважливішою передумовою успішної самореалізації людини у майбутньому є узгоджена, насуперечлива система ціннісних орієнтацій, яка лежить в основі формування змістовно і хронологічно узгоджених життєвих цілей і планів” [1, с. 15].

Система цінностей слугує основою політичної участі. Вони виступають у формі ідеалів, ціннісних настанов, орієнтацій, ідей, забезпечують єдність суспільства, високий рівень самосвідомості і організованості.

ЛІТЕРАТУРА :

1. *Головаха Е. И.* Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – К., 1988.
2. *Гончаров Д. В., Гоптарева И. Б.* Введение в политическую науку / Д. В. Гончаров, И. Б. Гоптарева. – М. : Юристы, 1996. – 232 с.
3. *Золотухина-Аболина Е. В.* О специфике высших духовных ценностей. Философские науки / Е. В. Золотухина-Аболина. – 1987. – № 3.
4. *Каган М. С.* Философская теория ценности / М. С. Каган. – С.-П., 1997. – 205 с.
5. *Кувакин В.* Твой рай и ад: Человечность и бесчеловечность человека (философия, психология и стиль мышления гуманизма) / В. Кувакин. – М., 1998. – 360 с.
6. *Людина і світ : підручник / Л. В. Губерський, А. О. Приятельчук, В. П. Андрущенко.* – К. : Український Центр духовної культури, 1999. – 512 с.
7. *Психологія і педагогіка життєтворчості : навчально-методичний посібник.* – К., 1996. – 792 с.
8. *Рачков П. А.* Правда – справедливость / П. А. Рачков // Вестник Московського університета. Серія 7 (Філософія). – 1996. – № 1. – С. 17-21.
9. *Сиверс В. А.* Измерение ценности / В. А. Сиверс. – Калининград, 1996. – 130 с.
10. *Социологический словарь / сост. А. М. Елсуков, К. В. Шульга.* – Мн. : Университетское, 1991. – 528 с.
11. *Філософія : навчальний посібник / за ред. І. Ф. Надольного.* – К. : Вікар, 1997. – 584 с.